

SLABIKOVÁNÍ

- obecně: rozdělení něčeho na něco
- co se dělí? (= **doména slabikování**)
- jak se to dělí? (= **principy slabikování**)
- co dělením dostaneme? (= **výsledek slabikování**)

Více viz Šturm, Pavel – Bičan, Aleš. 2021. *Slabika a její hranice v češtině*. Nakladatelství Lidové noviny.

DOMÉNA SLABIKOVÁNÍ

Morfosyntakticky definovaná doména	Fonologicky definovaná doména (segmentálně vždy celistvá)		
	celistvá i supra-segmentálně	suprasegment. ne nutně celistvá	suprasegment. konstituent jiné jednotky
	mluvní takt	promluva	fonologické slovo
<i>morfosyntakticky tomu odpovídá:</i>			
morfém nebo slovo	slovo nebo syntagma	slovo nebo syntagma	morfém, slovo, syntagma

Mluvní takt jako doména slabikování

na stole /na.Sto.le/ × /naS.to.le/

šel mi   *šelmy*

pro dámy   *prodá mi*

Promluva jako doména slabikování

(a) francouzština

Gall, amant de le reine, alla, tour magnanime

„Gallus, královnin milenec, šel – jaké šlechetné gesto!“

Galamment de l'Arène à la Tour Magne, à Nîmes

„galantně z Arény k Velké věži, v Nîmes“

obě: /ga.la.mã.dla.ʁe.na.la.tuʁ.ma.ɲa.nim/

(b) sanskrt

atraivāśvāḥ „zde jsou koně“

(*< atra* „zde“ + *eva* – zesilující částice + *aśvāḥ* „koně“)

kṣetrādvihagāstatrodapatan „tam z pole vzlétli ptáci“

(*< kṣetrāt* „z pole“ + *vihagāḥ* „ptáci“ + *tatra* „tam“ + *udapatan* „vzlétli“)

Morfém jako doména slabikování (fonologické slovo)

	Pravopis	Výslovnost	Fonologická analýza
(a)	<i>nadoční</i>	[natʔotʃni:]	/naT-očňī/
	<i>ponaučit se</i>	[ponaʔutʃitse]	/pona-učiT-se/
	<i>poodstoupit</i>	[poʔotstoupit]	/po-oT-StöpiT/
	<i>samoučelný</i>	[samoʔu:tʃɛlni:]	/samo-ūčelnī/
(b)	<i>předlhůtní</i>	[př̩ɛdlhu:tɲi:]	/přeT-lhūtňī/
(c)	<i>pětsetletý</i>	[pjɛtsɛtlɛti:]	/pjeT-setletī/
	<i>podšít</i>	[potʃi:t]	/poT-šīT/

TYPY SLABIKOVÁNÍ

1) Fonetické

= hledání zvukových korelátů slabičných hranic v řečovém signálu

2) Percepční

= vnímání řeči jako posloupnosti slabik

3) Behaviorální

= jak uživatelé jazyka rozdělují domény slabikování

4) Fonologické

= rozdělení fonologické domény na fonologické jednotky
fonologickými pravidly s cílem vysvětlit stavbu a fungování řeči v komunikaci

METODY PRO STANOVENÍ/URČENÍ SLABIČNÝCH HRANIC

1) Fonetická analýza

- zkoumání artikulace a akustiky řeči
- předpoklad: realizace intersylabických segmentů se liší od intrasylabických segmentů
- spíše neprůkazné

2) Psycholingvistické experimenty

- percepce: vnímání upraveného řečového signálu (např. poměr délky konsonantů v posloupnostech VC_1C_2V)
- chování mluvčích: řízené experimenty nutící respondenty dělit slova nebo pseudoslova (např. reduplikace, vkládání segmentů nebo pauzy, metateze)

3) Korpusové

- analýza fonolog. vlastností konkrétního jazyka nebo více jazyků

PRINCIPY (PRAVIDLA) FONOLOGICKÉHO SLABIKOVÁNÍ

Nejčastěji užívané:

1) **Fonotaktický princip**

2) **Sonoritní princip**

- Tak, aby výsledkem byly slabiky v souladu se sonoritním principem uspořádání

3) **Maximalizace / otevřené slabiky**

- Maximalizuje se V_2 prétura
- V_1 slabika bude otevřená
/se.Stra/

4) **Statistická příznivost**

- Viz např. O'Connor – Trim (1953)

Statistická příznivost

Typ	Angličtina		Čeština	
	iniciální	finální	iniciální	finální
<i>CV</i>	421	278	301	333
<i>VC</i>	209	277	260	208
<i>CC</i>	26	59	237	90
<i>VV</i>	10	22	14	27
<i>V</i>	12		13	

angličtina

CV₁.CV₂

CV₁C.CV₂

CV₁CC.CV₂

CV₁CCC.CV₂

CV₁CCCC.CV₂

CV₁CCCCC.CV₂

čeština

CV₁.CV₂

CV₁.CCV₂

CV₁.CCCV₂

CV₁.CCCCV₂

CV₁.CCCCCV₂

CV₁.CCCCCCV₂

Fonotaktický princip slabikování

V_1XV_2

(a) *Silná podoba*

Mediála M je rozdělitelná na demislabiky F a I , pokud je F doložená finála nebo nedoložená, ale potenciálně možná finála a pokud je I doložená iniciála nebo nedoložená, ale potenciálně možná iniciála.

(b) *Slabá podoba („Kuryłowiczovo pravidlo“)*

Mediální konsonantický prvek S lze zcela přiřadit jedné ze sousedních slabik V_1 a V_2 nebo ho mezi ně rozdělit, pokud tak vznikne (i) V_1 slabika s kodou, která je doložená nebo potenciálně možná finální koda, a (ii) V_2 slabika s préturou, která je doložená nebo potenciálně možná iniciální prétura.

kamna

/ka.mna/ : fonotakticky přípustné (/na/ *na*, /mn/ *mnoho*)

/kam.na/ : fonotakticky přípustné (/kam/ *kam*, /na/ *na*)

/kamn.a/ : fonotakticky nepřípustné (nemožná koda)

sestra

/se.Stra/ : fonotakticky přípustné (/se/ *se*, /Str/ *strach*)

/seS.tra/ : fonotakticky přípustné (/peS/ *pes*, /tr/ *trup*)

/seSt.ra/ : fonotakticky nepřípustné (neutralizace znělosti!)

/seStr.a/ : fonotakticky nepřípustné (nemožná koda)

hodný

/ho.dnī/ : fonotakticky přípustné (/ho/ *ho*, /dn/ *dnes*)

/hod.nī/ : fonotakticky nepřípustné (neutralizace znělosti!)

/hodn.ī/ : fonotakticky nepřípustné (nemožná koda)

Princip uniformity (jednoduchosti)

- Mediály (mediální konsonantické prvky) shodného strukturního typu jsou slabikovány stejným způsobem.

Typ *SOO*

	C.CC	CC.C
<i>sportce</i>	×	/SporT.ce/
<i>polštář</i>	/pol.Štāř/	/polŠ.tāř/

Základní × minoritní slabikování

Typ 000

C.CC	CC.C
Základní slabikování	Minoritní slabikování
<i>Přípustné prétury</i>	<i>Nepřípustné prétury</i>
/roS.špi.ňiT/ <i>rozšpinit</i> /tře.bi:Č.Štī/ <i>třebíčští</i>	/po.jiST.ce/ <i>pojistce</i> /puSŤ.te/ <i>pustte</i>

Fonotakticky neslabikovatelné shluky

kotva

/ko.tva/ : fonotakticky přípustné (/ho/ *ho*, /tv/ *tvůj*)

/kot.va/ : fonotakticky nepřípustné (neutralizace znělosti)

/kotv.a/ : fonotakticky nepřípustné (nemožná koda)

obvaz

/o.bvaS/ : fonotakticky nepřípustné (nemožná prétura)

/ob.vaS/ : fonotakticky nepřípustné (neutralizace znělosti)

/obv.aS/ : fonotakticky nepřípustné (nemožná koda)

PORUŠENÍ SONORITNÍHO USPOŘÁDÁNÍ

Sonoritní obrat	Sonoritní plató
<ul style="list-style-type: none"> • posloupnost segmentů s obrácenou sonoritou (tj. klesavou v průtuře, stoupavou v kodě) /Stan/ <i>stan</i>, /rti/ <i>rty</i> /faKS/ <i>fax</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • posloupnost segmentů se stejnou sonoritou /TkāT/ <i>tkát</i>, /SxoT/ <i>schod</i> /aKT/ <i>akt</i>, /niXŠ/ <i>nichž</i>

SONORITNÍ PROFIL SHLUKŮ DVOU KONSONANTŮ V ČEŠTINĚ

Verze sonor.	Verze 1		Verze 2	
Druh shluku	iniciální	finální	iniciální	finální
Ideální son.	47 %	83 %	36 %	62,5 %
Plató	17 %	6 %	48 %	37,5 %
Obrat	36 %	10 %	16 %	0 %

EXTRASLABIČNOST

A) Sonoritně motivovaná

/(S)tan/ stan

/(r)ti/ rty

/faK(S)/ fax

/(T)kāt/ tkát

/(S)xoT/ schod

/aK(T)/ akt

/niX(Š)/ nichž

B) Segmenty stojící mimo doménu slabikování

	Pravopis	Výslovnost	Fonologická analýza
(a)	<i>k obědu</i>	[kʔobjɛdu]	/K-objɛdu/
	<i>z auta</i>	[sʔa ^u ta]	/S-a ^u ta/
(b)	<i>vústit</i>	[fʔu:scit]	/F-u:stít/
	<i>zorganizovat</i>	[sʔorganizovat]	/S-organizovat/
(c)	<i>k lvům</i>	[klvu:m]	/k-lvu:m/
	<i>z rtuti</i>	[zrtuci]	/z-rtu ^{ti} /
(d)	<i>zlh^ost^ejⁿě^t</i>	[zlh ^o st ^e j ⁿ ɛt]	/z-lh ^o st ^e j ⁿ ɛt/
	<i>zrd^ousit</i>	[zrd ^o usit]	/z-rd ^o usit/

C) Fonotakticky motivovaná extraslabičnost

	Neslabičné předložky	Tvar 's „jsi“
(a)	/SKt/ <i>s kterým</i>	/ŠS/ <i>když's</i>
	/KPŠtr/ <i>k pštrosovi</i>	/ČS/ <i>proč's</i>
	/SXřb/ <i>z hřbetu</i>	/ŤS/ <i>ať's</i>
	/kjm/ <i>k jménu</i>	/TřS/ <i>dovnitř's</i>
(b)	/KFSkvj/ <i>k vzkvětlému</i>	/jSKS/ <i>vojsk's</i>
		/nKSTS/ <i>Hengst's</i>

SLABIKOVÁNÍ PODLE SONORITNÍHO PRINCIPU USPOŘÁDÁNÍ

- Sonorita segmentů stoupá směrem k jádru slabiky (tj. stoupá v příčtuře a klesá v kodě).
- Obstruenty: 1 exploziv, 2 afrikáty, 3 frikativy

Příklad	Profil	Slabikování	Status
/Ktk/ <i>architektka</i>	111	/-teK (T) ka/	extraslabičnost
/ŠTb/ <i>věštba</i>	311	/vjeŠT.ba/	jednoznačné
/FSk/ <i>vdovský</i>	331	/vdoF (S) kī/	extraslabičnost
/KSt/ <i>sexta</i>	131	/seK (S) ta/	extraslabičnost
/SPz/ <i>rozbzuč</i>	313	/roS.PzuČ/, /roSP.zuČ/	ambislabičnost